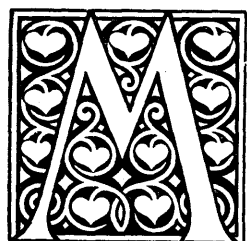


Monitoraink Belgrád előtt.

Helbing Ferenc eredeti rajza.

MÁSODIK TÁMADÓ HADJÁRATUNK SZERBIÁBAN.



Mikor Oroszország túlereje és teljes készenléte, mozgósításának befejezett volta mindjárt a háború első hónapjában nyilvánvalóvá lett, Szerbia minden veszedelmessége mellett is mellékharc térré vált, ahonnan benyomult csapatainkat visszavontuk. Közülök a Böhm-Ermolli-féle második hadsereg 1914 augusztus második felében az északi harctérré vonult, míg a *Potiorek* tábornagy vezette hatodik hadsereg és *Frank Liborius* tábornok ötödik hadserege délen maradtak Bosznia és Hercegovina és Dalmácia, valamint a déli magyar határok védelmére. Az események e fordulata mellett is azonban éles szemmel kellett figyelni a déli harctereket. Hisz az első összütközés folyamán kapott csapások ellenére is a szerb haderő nemcsak számánál, hanem még inkább emberanyagának elszántságánál és harci módjának ravaszságánál, álnokságánál fogva igen számbaveendő ellenfél maradt. Ehhez járult Montenegrónak és seregének reánk nézve hátrányos helyzete határaink földrajzi alakulatánál fogva. A déli harctéren tehát résen kellett állanunk kivált akkor, mikor az Adriai-tengeren megjelent Angolország és Franciaország egyesült földközítengeri hajóhada s ott tüntető műveleteket végzett. E hajóhad működésének nyilvánvalóan nem annyira katonai, mint inkább politikai célja volt. Hisz azt bizonyára nem gondolták ellenfeleink táborában, hogy a mi hajóhadunk harcba bocsátkozik a nálánál négyszer is számosabb angol-francia tengeri erővel. Azt sem hihet-

ték, hogy ennek a hajóhadnak sikerülhet valami komoly és eredményes hadműveletet végrehajtani a mi partvidékünkön. Így tehát e hajóhadak megjelenése, *Cattaró* néhány alkalommal való bombázása, mind csak arra való volt, hogy a világnak e hajóhad létezését és készenállását megmutassa. Tényleges gyakorlati hatása e hajóhadnak annyiban mutatkozott meg, hogy adriaitengeri forgalmunkat teljesen megbénította, *Montenegrót* pedig a tenger felől való elzárástól megszabadította. Ez fontos volt azért is, mert a fekete hegyek országát jórészt a tengerpart felől kellett élelemmel és lőszerrel ellátni. De fontos volt annál a szerepnél fogva is, amelyet a kis Montenegrónak szántak ellenségeink. Bosznia és Hercegovina déli részének nyugtalanításán kívül az lett volna a hivatása, hogy déli Dalmáciát is megtámadja s mindenekelőtt *Cattaró* erődjét és nagyszerű hadikikötőjét, monarchiánk e legdélibb tengerészeti bázisát, a szárazföld felől, a *Lovcsen* hegyről megtámadja és elfoglalja. Hogy erre képessé tegyék, fel kellett őt szerelni megfelelő nehéz tüzérséggel, hozzávaló tisztekkel és legénységgel, mindezt pedig szintén csak a tenger felől lehetett Montenegróba szállítani. Mivel-hogy ugyanekkor Oroszország is rábírta Szerbiát a monarchia ellen való támadó fellépésre, kétségtelen volt, hogy az ántánt nemcsak befolyásolta, hanem valósággal irányította a balkáni hadműveleteket. Célja nemcsak az volt, hogy közvetlen katonai veszélyt idézzen fel déli határainkra, nemcsak haderőink pótlásának egy részét akarta ezzel az egyre nehezebbé váló északi orosz harctérről elvonni: sokkal messzebbmenő tervei voltak.



Második szerbiai támadó hadjáratunk terepe.

Bálint János eredeti rajza.

A világháború kitörése forrongásba hozta az összes népeket. Különösen a Balkán államai foglalkoztak önként is, meg mesterséges izgatás révén is a legkülönbözőbb tervekkel. A rendkívüli idők szabadjára eresztették a politikai ábrándok mohó falkáját. Minden országnak, minden népnek vannak nyílt és titkos vágyakozásai a maga nemzeti nagysága, területi gya-

rapodása, hatalommá válása tekintetében. Ezeket a vágyakat kellett csak számításba venni ellenségeinknek és könnyen ellenünk uszították a semleges országokat, vagy visszariaszították a hozzánk hajlandókat. Az ántánt balkáni és adriai fellépésének kétségtelen célja ez volt. Ha sikerül kimutatni a monarchia tehetetlenségét az Adrián, mozdulatlanságát a

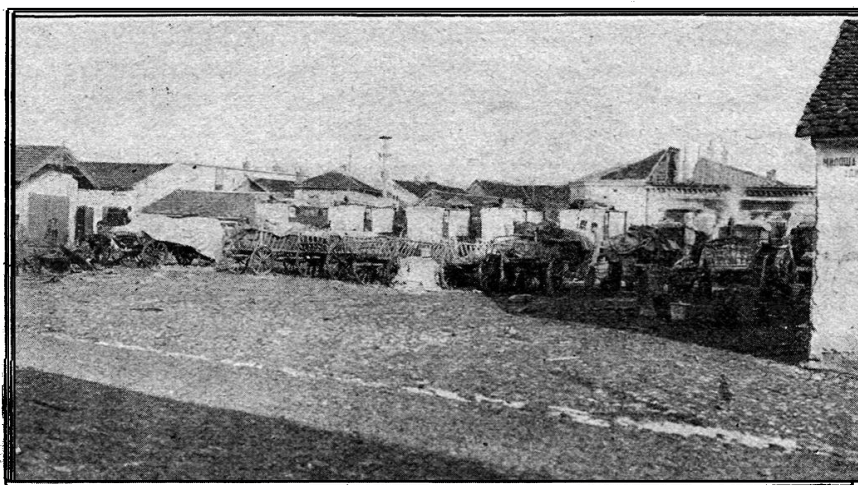
Balkánon, akkor Olaszország, mely titokban máris az ántánt felé hajlott, még jobban eltávolodik a központi hatalmaktól, Románia és Görögország még kezeesebbé válik ellenségeink céljai számára, Bulgária és Törökország ellenben, amelyek sérelmeiknél, vágyaiknál és érdekeiknél fogva semlegességük mellett is közelebb állottak a központi hatalmakhoz, ugyancsak nem próbálhatnak meg állást foglalni a két nagyhatalmi érdekcsoport között.

Minden érdekünk azt kívánta tehát, hogy ellenségeinknek ezt a számítását halomra dönt-

sük, megbénító terveit keresztülhúzzuk s erőnket, katonai fölenyünket, ha nem is számbeli-
leg, megmutassuk s ezzel az ántánt tervezte hatásnak épp az ellenkezőjét váltsuk ki. Ezt a hatást csak támadó fellépéssel érhattük el, valamint csak ezúton háríthattuk el a szerb erők felvonulását és rendszeres offenzíváját Dél-Magyarország ellen is, amelyre előbb-utóbb feltétlenül sor került volna. Hisz Szerbia, mi-helyt mi az ő területén támadunk, kénytelen a maga biztonsága okából is lemondani az olyan nagyszabású hadműveletről, aminő a Magyarország elleni offenzíva.



A Cattarói-öböl.



Loznica főtere bevonulásunk után.

Bálint J. felv.

Mind e célok elérésére elsősorban az volt szükséges, hogy a déli harctéren maradt két hadsereg állománya kiegészítették, az első offenzíva idején szenvedett veszteségei és hiányai pótoltságának s hogy mindenekelőtt felszabadítsák e két hadsereg harcos-létszámát a másodrendű határvédelmi, hadtápvonal-biztosítási feladatoktól s a hadműveleti terület mögött szükségesnek mutakozó egyéb hadrendőri teendőktől. Csak így lehetett a két sereget aránylagos támadó erővel felruházni a számban túlnyomó szerb haderőkkel szemben. Mozgósításunk gyors haladása révén már augusztus havában jelentékeny számú másodrendű népfőlkelő- és hadtápalakulat állott a hadvezetőség rendelkezésére. Ezeknek egy részét irányították tehát a déli harctérré, elhelyezték őket helyőrségekben s a határok mentén s így az elsőrendű rendes csapatokat, amelyek a tényleges és tartalékos léghénységből állottak, magára az offenzív feladatra tartották készen. Ezenfelül még egy intézkedés történt. Míg ugyanis az első szerbiai támadás idején az ott működő három hadsereg közvetlenül az összes fegyveres erő főparancsnoksága alatt állott, addig most külön déli harctéri parancsnokságot létesítettek, amely ugyan szintén alá volt rendelve az északi harctéren székelő főparancsnokságnak, de bizonyos vonatkozásban az egyszerű

hadseregparancsnokságénál nagyobb hatáskört s önállóbb rendelkezési jogot kapott. Az ötödik és hatodik hadsereget tehát a »balkáni haderők főparancsnoksága« alá helyezték s e nagyfelelősségű állásra Potiorek tábornagyot, Bosznia katonai kormányzóját, eladdig a hatodik hadsereg parancsnokát nevezték ki.

Az ilyképpen megszervezett balkáni haderő azután nem egészen három héttel a szerbiai első támadó hadjárat megszakítása után, szeptember 8-ikán, parancsot kapott a szerb területen való támadó előnyomu-

lásra. A támadás természetesen ugyanazon stratégiai alap gondolat szerint történt mint az első alkalommal: két oldalról való közrefogó előnyomulás egyrészt a Drinán, másrészt a Száván át. Mind a két hadművelet egyidőben kezdődött meg olyformán, hogy az ötödik hadsereg egy része a Száván, másik kisebbik része és a hatodik hadsereg a Drinán át kezdte meg hadműveleteit.

TÁMADÁSUNK A DRINA FELŐL.

A nyugatról, a *Drina* felől való előnyomulásra kedvező alapot teremtett hadvezetőségünknek az az előrelátása, hogy az augusztusi visszavonulás alkalmával a seregek zömét ugyan saját területünkre vonta vissza, egy megfelelő erejű csapattesttel azonban megszállva tar-



Katonáink által széllölt szerb földözékek a loznica—zvorniki szakaszon.



Tüzérségünk a Crni Vrh 890 m. magas gerince elleni támadásban.

Neumann F. rajza.

totta és jól megerősítette a *Gucevo*-hegyhátat, amely *Lozsnica*tól délre, *Koviljaca* község közelében, közvetlenül a *Drina* mentén emelkedik. Ezt a hegyhátat a szerbiai hadműveletek szünetelése alatt előretolt csapatunk szilárdan tartotta. Ilyformán az újabb hadműveletek megkezdésekor legalábbazegyik támadási ponton hídfő állott seregeink rendelkezésére a *Drinán* való átkelésnél. Az első csapatok a szeptember 8-ikáról 9-ikére virradó éjjel haladtak át a *Drinán*. A közvetlen hadműveleti cél itt elsősorban az a hegyvonulat volt, amely *Lozsnica* és a tőle dél felé levő *Zvornik* városka között a *Drina* keleti partján húzódik végig s amelynek legmagasabb gerincevonala a *Drina* partjától 20—30 kilométernyire húzódik. Ez a hegyvonulat úgy-szólván természetes erődrendszert alkot *Krupanj* városka körül, mely a *Valjevó* felé vezet útrendszernek kulcsa. A hegyvonulat három főszakaszból áll: a *Boranja planinából*, mely észak-déli irányban zárja el a Szerbia belsejébe vivő utat *Lozsnica* és *Zvornik* kö-

zött; a *Jagodina planinából*, mely az előbbinek közvetlen folytatásaképpen délkelet felé hajlik s átvezet a *Sokolska planinába*, amelynek magaslatai dél felől védik *Krupanj*t. Az egész hegység erdős karsztvidék tele dolinákkal, mély horpadásokkal, amelyek miatt a tájékozódás és haladás ezen a területen föltöbb nehéz. Igaz, hogy csapataink egyszer már, az első offenzíva idején megszállták ezt a vidéket s így ismerték annak nehézségeit. Viszont azonban a szerbek is tisztában lehettek vele, hogy újabb támadásunk ismét ez oldalról fog kezdődni s ezért a helyenkint 700—900 méternyire emelkedő hegyeket még jobban megerősítették, mint első támadó hadjáratunk idejében. A hegyvidék lábánál mocsaras, zsombékos sűpedék, majd áthatolhatatlan bozót és sűrű erdőség volt csapataink akadályá, melyet a szerbek dróthálózattal még járhatatlanabbá tettek. Fenn az uralkodó gerinceken pedig kitűnően kiépített, helyenként betonfedezékekben erős szerb védőcsapatok állottak.

Ám mindez a nehézség nem riasztotta meg csapatainkat. Mikor szeptember 10-ikén este hadvezetőségünk azt jelentette, hogy újra átkeltünk a Drinán, akkor csapataink egy része már néhány fontos magaslati állás birtokában volt, mialatt állandóan újabb csapatok keltek át a Drinán számos hadihídon, amelyeket a Zvornik és Loznica valamint az ettől délre Lyubovijáig húzódó szakaszon vertek hidászaink. Az átkelési művelet olyan titokban volt előkészítve, olyan gyorsan és meglepetésszerűen végrehajtva, egyes csapataink a hídverést be sem várva olyan hirtelen gázoltak át a Drina sekélyebb pontjain, hogy a szerbek képtelenek voltak helytállani s mindjárt az első napokban magaslati állásaikra szorultak vissza.

Az átkelési harcok jellegéről rövid, érdekes képet adott egyik tisztünk, aki ott harcolt a drinamenti tűzvonalban.

»A Drina völgye még sűrű ködben volt, mikor csapataink a rögtönzött hídon, amelyet egy utászszázad egy Drina-szigetnek a szerb partra támaszkodó pontján vert, megkezdtek az átkelést. Bent a völgyben élénk puskatűz ropogása hallatszott, amibe nemsokára beleszólt a szerb tüzéség is. Mikor a köd eloszlott, láttam csapatainkat teljes kifejlődésben Lajaca nevű szerb falu ellen vonulni. Alig volt annyi világosság, amelynél célozni lehet, tüzéségünk mégis srápnelzáporral borította el az ellenséges tüzéséget. Egy szerb kólostort, mely az ellenségnek főtámpontul szolgált, ütegünk hamarosan rommá lőtt. Majd a gyalogsági állásokra került a sor: tüzeink jól irányzott lövései tizedelték a szerbeket, mialatt gyalogságunk vonalai egyre előbbrenyomultak. Dél felé megingott az egész szerb harc vonal: az ellenséges tüzéség gyorsan visszavonult a hegyek közé, hátrahagyva egy szétlőtt ágyút; majd menekülésszerűen követte példáját a gyalogság, úgy hogy délután öt órakor nemcsak Lajaca falu, hanem a Drina egész keleti partvidéke a kezünkben volt. Csapataink égő szerb falvak között kergették tovább az ellenséget maguk előtt. A Drinán való átkelés ezúttal csak jelentéktelen veszteségbe került nekünk.«

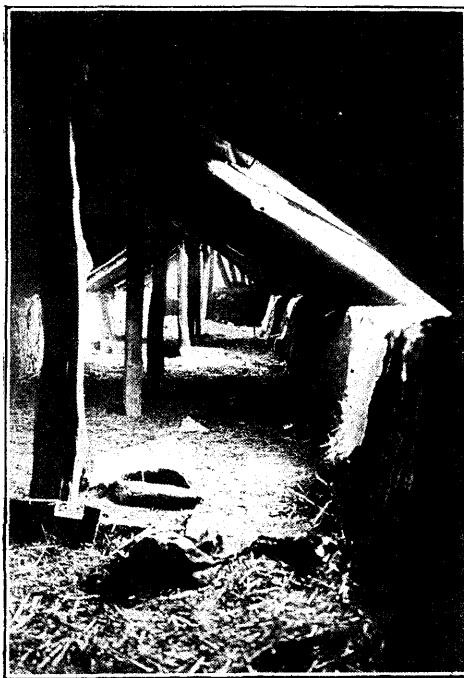
Nem csoda, ha a szerb hadvezetőség ebben az időben kiadott jelentéseiben arról panaszkodott, hogy az osztrák-magyar csapatok »alattomos megrohanással« lepték meg őket. Holott nem történt egyéb, mint hogy a mi hadvezetőségünk egyesítette erőit a támadásra, míg a szerbek szétforgácsolták erőiket. Hisz a második drinai átkelésnek idejére esnek a Száván és Dunán át való szerb betörések, amelyekkel a szerb hadsereg erőit maga osztotta meg. És ugyanakkor, amikor csapataink a krupanji hegyekben szorongatták a szerbeket, a Száva mentén két és fél szerb hadosztály semmisült meg a szónak majdnem teljes értelmében.

A szerb erők szétforgácsolása mellett csapataink hamarosan birtokba vették a közvetlen hadműveleti célul kijelölt magaslati állásokat, miután a szerb védősereg ellentállását több napon át való kemény harcban megtörték. Harevonalunk akkor a Krupanj körüli hegyvidék főcsoportjának a *Jagodínának*, a *Biljeknek* és a *Crni Vrhnek* összes uralkodó magaslatait magában foglalta s megadta az alapot a támadás továbbvitelére.

A szerb hadvezetőség azonban nem nyugodhatott bele a drinamenti határhegységnek, ennek a hatalmas védőbástyának elvesztésébe. A visszavonult szerb csapatokat nagy gyorsasággal rendbeszedték. Megérkeztek a minden-

felől odairányított szerb tartalékok is s az ilyképpen hat hadosztálynyira emelkedett, tehát mintegy százezernyi szerb haderő *ellentámadást* kezdett, hogy az elvesztett magaslati állásokat visszafoglalja. Párját ritkító hevesseggel rohantak a szerbek állásaink ellen. Számbeli fölényüket vad elszántságuk még megsokszorozta.

Ezt a vad harci szenvedélyt még fokozták azok az eszközök, amelyeket a szerb hadvezetőség a katonák felcsigázására alkalmazott. Elfogott szerb katonák vallomása szerint *Sándor* trónörökös az ellentámadás megkezdésekor napiparancsban hirdette ki a katonáknak, hogy ha ezeket a hegyeket vissza nem foglalják, Szerbia elveszett. Máskor az volt a lelke-



Lesnica. Földalatti lakás, amelyben hónapokat lőttöttek a szerb katonák.



Osztrák-magyar gyalogság szállítása a Drinán.

A Leipziger Presse-Büro felv.

sitőszer, hogy félmillió orosz áll Bécs előtt. Végül mikor az sem használt, megtizedeléssel fenyegette meg a saját csapatait. Szerb katonák és tisztjeik valóban bámulatos dolgokat műveltek akkor. Hat napon és hat éjszakán át úgyszólván szünet nélkül támadták állásainkat, különösen déli szárnyunk ellen intéztek rohamot roham után. Százezernyi kézigránát, naphosszat tartó tüzérségi tűz előzte meg és kísérte ezeket a rohamokat s volt olyan nap, hogy csapatainknak tizenhat szuronyrohamot kellett visszaverniök.

A szerbeknek azonban nemcsak elszánt-sága, hanem alattomosága is sok gondot okozott a mi parancsnokainknak. Bámulatos leleményesek voltak megengedett és meg nem engedett hadicselek kieselésében s csapatainkat nem egyszer csak a mi parancsnokló tisztjeinknek előrelátása és óvatossága mentette meg végzetes kelepccéktől. A szerbek például rohamot fújtak az est sötétjében a balszárnyon s azalatt nesztelenül kúsztak előre a mi jobbszárnyunk ellen. Máskor meg osztrák-magyar katonai parancsőtiszt jelent meg egyik szárnyunkon, a mi főparancsnokunknak azt az utasítását hozva, hogy minden nélkülözhető csapat vonuljon azonnal a másik szárnyra. Persze kiderült, hogy a kifogástalan németiséggel beszélő parancsőtiszt a mi egyenruhánkba bujt szerb volt.

Vitézség és furfang épp úgy hasztalan volt, mint a királyi család tagjainak buzdítása és hősiesség példaadása. *György herceg*, a volt trónörökös, a legtöbb rohamban előljárt mindaddig, amíg szeptember 20-án súlyosan megsebesült, úgy hogy el kellett szállítani a harcterről. Mintha csak a herceg megsebesülésével lelkét vesztette volna a szerb sereg, hét napi hasztalan rohamozás után, amelyben a szerbek igen nagy veszteségeket szenvedtek s tizennégy ágyút és számos gépfegyvert hagytak csapatainknak zsákmányul, a szerb ellentámadás megszűnt s a benne résztvevő csapatok visszavonultak.

Tizennégy napi elkeseredett küzdelem után íme ilyen győzelmet értek el balkáni haderőink a Drinától keletre szerb területen s vele megteremtették a további támadó előnyomulás alapját.

Két körülmény azonban megakadályozta ennek a sikernek azonnal való kiaknázását s a megkezdett támadó hadjárat továbbvitelét. Az egyik akadályozó körülmény a Száva-szögletben való helyzetünk, a másik pedig szerb és montenegrói erőknek Boszniába való újabb betörése volt.

Említettük már, hogy a Drinán át való támadással egyidőben csapataink a *Drina—Száva-szöglet* csúcsánál és a Száva délre kanyarodó

szárán át megkezdték az előnyomulást szerb földre. A szerbek azonban okulva első szerbiai hadjáratunk tapasztalatain, a lövészárkok és védőtöltések egész rendszerét húzták keresztül-kasul ezen a vidéken, úgy hogy bárha csapatainknak a folyóhatárokon való átkelés sikerült s lábukat a szerb földön meg is vethették, mégis a jól előkészített állásokban levő jelentékeny, öt hadosztálynyi, II. szerb sereg ellenében csak lassan, hosszadalmas álló- és árkásharcok útján juthattak előbbre. Mivelhogy ez a hadműveletünk, amelyről a maga egészében később lesz szó, ez időtájt még nem jutott közvetlen kapcsolatba a drinamenti hadműveletekkel, szüneteltetni kellett ez utóbbi hadműveleteket is, hogy itt küzdő csapatainkat további előnyomulás által kockázatos helyzetbe ne hozzuk. Ez ellen pedig csak akkor lehetünk biztosak, ha a Drina—Száva-szöglet, az úgynevezett *Macsva* elfoglalásával a szerb erőket itt is hátraszorítottuk s közvetlen összeköttetést teremtettünk drinai és szávai haderőink között.

A másik ok támadásunk szüneteltetésére Bosznia déli részének veszedelme volt, amelynek elhárításáról csak gyors csapateltolással lehetett segíteni. A drinai harc vonal közelsége folytán a megfelelő erőket innen lehetett leggyorsabban Dél-Boszniába vetni. Igaz, hogy ez szerbiai támadó haderőnk ideiglenes meggyengítésével járt, de balkáni főparancsnokságunk inkább elhalasztotta a további támadást és fedezte politikailag is fontos szempontból az annektált tartományok területét. Ezt annyival inkább meg kellett tenni, mert a Dél-Boszniába betört erők legészakibb, Szrebrenica felé nyomuló oszlopa alig 30—40 kilométernyire járt drinai seregünk déli szárnyának oldalában s így annak esetleg hátába kerülhetett volna.

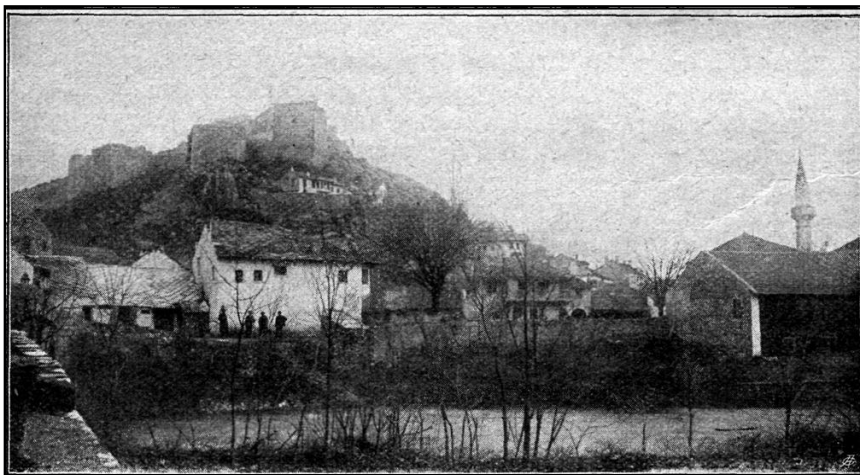
SZERB—MONTENEGRÓI ELŐNYOMULÁS SZERAJEVÓ ELLEN.

Mint a Szerémségbe és a Bánátba való betöréseknek, a monarchiai legdélibb részén a Boszniába való szerb-montenegrói betöréseknek is az esetleges offenzív siker mellett az volt a céljuk, hogy a déli harctéren maradt seregeinket a támadástól visszatartsák, saját területünk védelmére kényszerítsék és ezzel őket egymástól messzeeső területekre gösszák. Épp ezért a Dunán, a Száván, a Drina legdélibb szakaszán és a montenegrói bosnyák és dalmát határon ezek a betörések körülbelül egyidőben indultak meg.

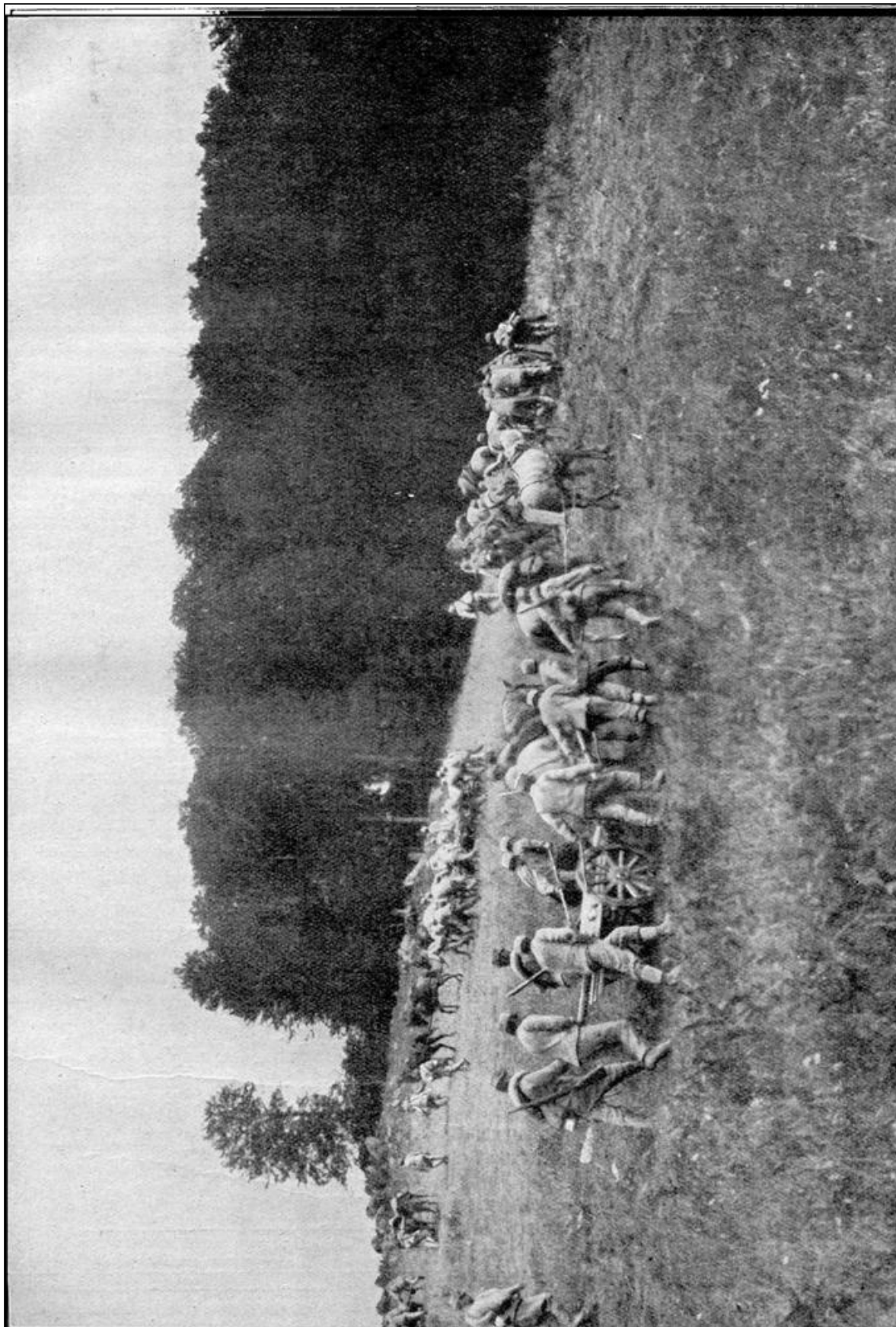
A sort a montenegróiak kezdték meg, felhasználva déli seregeinknek augusztus vége felé elrendelt általános visszavonulását. Csapataink akkoriban az ellenség területéről mindenütt visszatértek határainkhoz. Mivel pedig ránk nézve Bosznia északi része és a magyar-szlavón határterület volt elsősorban megvédendő, természetes, hogy déli haderőnknek azokat a jelentékeny részeit, amelyek augusztusban Bosznia legdélibb csúcsán verték meg a szerbeket Visegrádnál, hadvezetőségünk nagyrészt Észak-Boszniába irányította, a Drina középső folyásához. Hisz itt, a majdnem kizárólag szerbek lakta tuzlai kerületben válhatott valóban veszedelmessé a szerbek benyomulása politikai és stratégiai szempontból egyaránt. A védelmi célzaton azonban túl belejátszott ebbe az intézkedésbe az újabb szerbiai offenzíva terve. Ugyanekkor visszavontuk a Szandzsákba, tehát montenegrói területre messze benyomult csapatainkat is. A monarchia legdélibb határain csak határmegfigyelő csendőrsők és a legszükségesebb mértékre leszállított védőcsapatok

maradtak. Ezenfelül egyes nagyobb boszniai és hercegovinai városokban és helységekben levő, gyengén fegyverzett hadtápalakulatok álltak rendelkezésre.

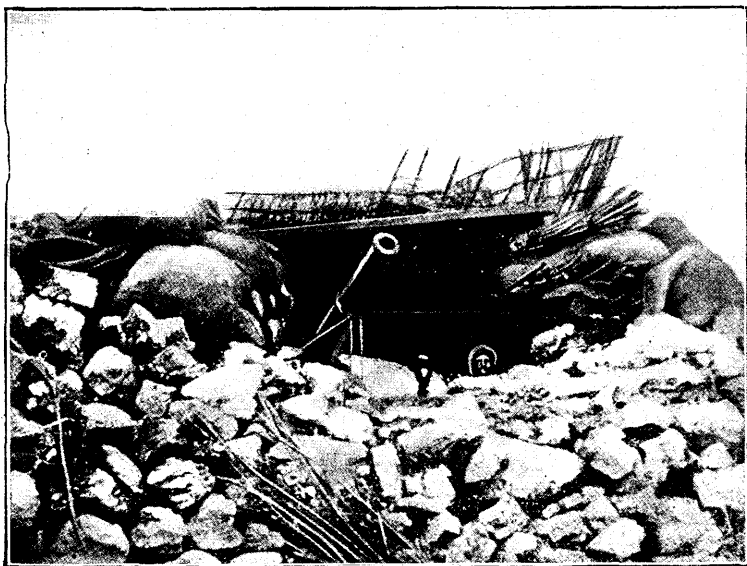
Ezt a helyzetet használták fel ellenségeink terveink megzavarására, déli biztonságunk veszélyeztetésére. Megkönnyítette feladatukat a délboszniai határvidéknek zeg-zugos, szakadékos, nehezen áttekinthető és ezért nehezen megfigyelhető terepalakulata. Eleinte csak elszigetelt bandák jelentek meg mindjárt szeptember közepe tá-



Visegrád város Dél-Boszniában.



Katonáink a szerbekről elfoglalt magaslatra ágyúkat vontatnak fel.



Montenegrói ágyú a sziklák között.

Francia eredeti után.

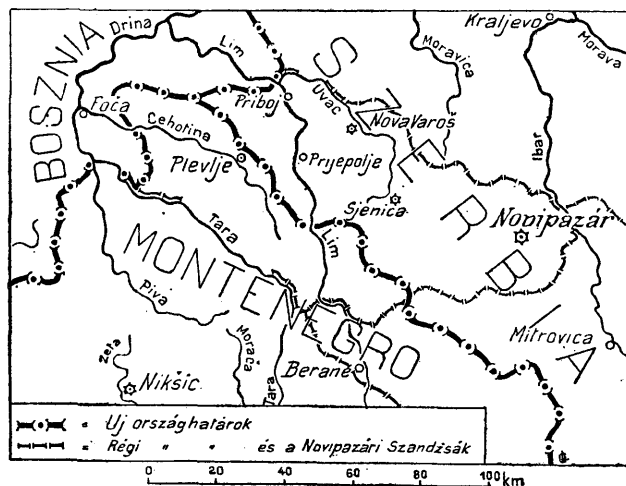
ján. Mivel a bandák inkább fosztogattak, harcászati célok szolgálatában állani nem látszóttak s számuk is kevés volt, szeptember 22-ig hadvezetőségünk nem igen vetett ügyet ezekre a betörésekre s a Dél-Boszniában álló határőrsegekre bízta a betörések ellátását.

Szeptember második felében azonban egyre élenkebbé vált ezeknek a bandáknak működése olyannyira, hogy már-már rendszeres offenzív benyomulásra kellett gondolni. Bárha eddigelé csak a Szandzsák határterületén mutatkoztak ezek az ellenséges csoportok, mégis már az első szerbiai hadjárat tapasztalataiból kiindulva készülni kellett arra, hogy a szerbek és a montenegróiak meg fogják ismételni azt a kísérletet, mely első haditervükben is olyan nagy szerepet játszott, hogy előnyomulnak Szerajevó ellen. Épp ezért balkáni haderőnk főparancsnoka már szeptember vége felé minden intézkedést megtett Dél-Bosznia határterületeinek nemcsak védelmére, hanem megtisztítására is. Szünteltette a drinamenti hadműveleteket s az ott álló seregekből megfelelő erőket különített ki Szerajevó irányában.

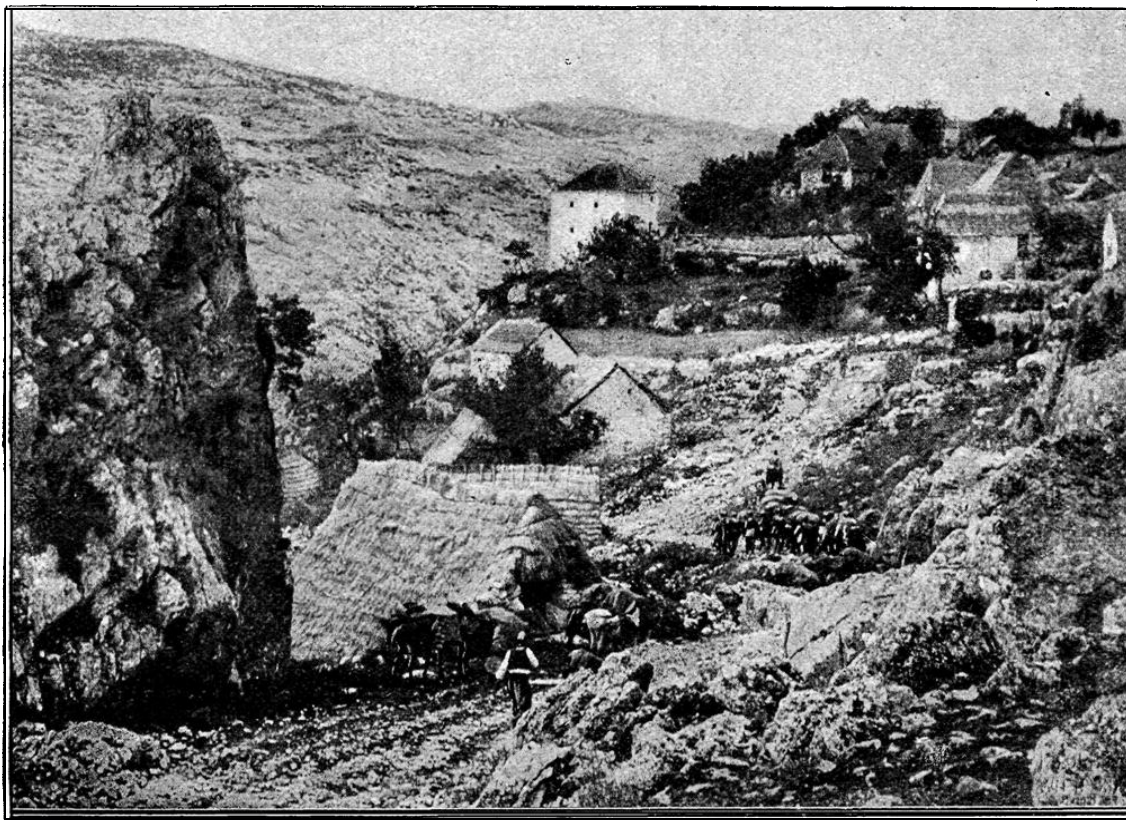
Ez az előrelátás fölöttébb üdvösnek bizonyult. A háborúnak ebben a szakában ugyanis a szerbek és a montenegróiak már teljes összeköttetésben voltak és a szerb vezérkar tervei szerint egységesen működtek a legdélibb balkáni határainkon. Az eleinte alárendelt számú ellenséges erők, bárha határőrseink legtöbbjüket véresen visszaverték, itt-ott mégis bejutottak a mi területünkre s úttörőivé váltak nagyobb irreguláris csapatoknak, valamint rendes szerb és montenegrói katonaságnak. Még mielőtt a

Drinától kiküldött nagyobb csapatteink megérkeztek volna, a határvédők több sikert értek el ezen a vidéken. Egyik őrhajózatunk Focsától északra rajtaütött egy százötven főnyi montenegrói csapaton s azt széjjelszórta. Ugyanez időben egy másik elpusztított montenegrói csapat soraiban az egykori albániai, úgynevezett skutarii francia különítmény katonái is együtt szenvedtek vereséget a montenegróiakkal. Ám hiába mind e siker, hiába fogtunk el ugyancsak szeptember végén két nagy montenegrói bandát, az egyre számosabb ellenséges erők mind beljebb jutottak Bosznia területére. Nagy félkörben, Szrebrenica vidékétől a délboszniai határ mentén Focsáig nyomultak előre a támadó sereg oszlopai. A betörési kapu ugyanaz volt,

mint az augusztusi szerb offenzíva idejében. A montenegrói erők Montenegró legészakibb csúcsánál, Focsa város és a Metalka-nyereg felől nyomultak előre s a támadó sereg balszárnyát alkották, míg a szerb csapatok Bozanovic Milos tábornok, volt szerb hadügyminiszter vezetése alatt három oszlopban hatoltak át a Drinán. Északi oszlopuk Uzsice felől Bajinabasta és Rogacsica határhelységeken át Szrebrenica felé vonult. Hivatása nyilvánvalóan az volt, hogy fedezze a szerb főerők északi jobbszárnyát a Szrebrenica vidékétől alig 30—40 kilométernyire Zvornik és Lyubovija között álló drinamenti csapataink ellen s a szükséghez képest vagy a Szerajevó elleni támadáshoz csatlakozzék, vagy drinai arcvonalunk déli jobbszárnyát kapja hátba. A szer-



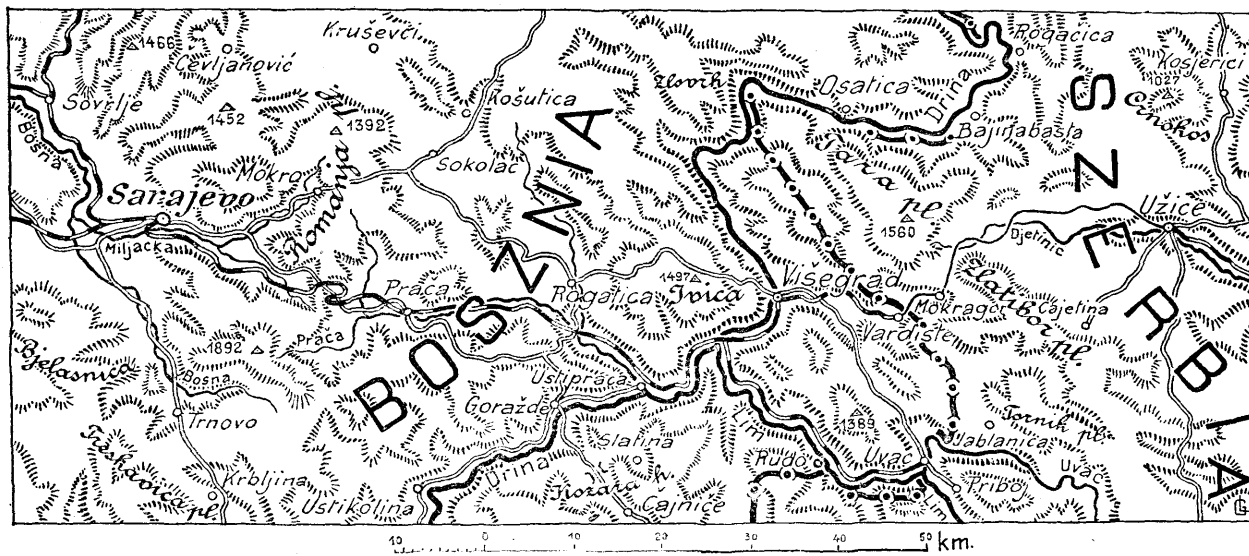
A boszniai, a szerb és a montenegrói határ találkozási helyén.



Hegyi tüzérség Kluzban.



Osztrák-magyar hegyi tüzérség harca a montenegróiak ellen.



A Szerajevó felé irányuló szerb-montenegrói betörés terepe.

A Nagy Háború eredeti rajza.

bek tulajdonképpeni főereje Rudo, Uvac és Vardiste vasúti határállomásokon keresztül Visegrád-Rogatica irányában a vasútvonal mindkét oldalán húzódó műutakon nyomult a határtól alig hetven kilométernyire eső Romanja planina, tehát Szerajevó közvetlen környéke felé.

Mindezeknek az erőknél sikerült szeptember közepe után elég mélyen benyomulniok boszniai területre. Egyes bandák már egészen Szerajevó hegyvidékén jártak s egy részüknek sikerült Vrkracsánál, amely a Romanja planinától délre mintegy 10, Szerajevótól pedig 20 kilométernyire fekszik, kisszámú védőcsapatunkat visszaszorítani. A szerajevói várparancsnokság biztonság okából szigorította az ostromállapotot. A betörés iránya, dél és kelet felé elzárta a várost s errefelé senkinek sem volt szabad távozni a városból. Ezenfelül a városban állomásozó hadtápszázlőaljakat küldötte ki a Romanja planinán, vagyis a várostól délre és keletre eső hegyvidékben való portyázásra. Ezeknek a hadtápszázlőaljaknak azonban vajmi kevés dolguk akadt. Csak itt-ott kerültek össze egy-egy komitácsibandával, amelyek hadtápkatonáink elöl csakhamar kerek oldottak.

Oka ennek az volt, hogy időközben egyre érezhetőbbé vált Észak-Boszniából iderendelt erőinknek közeledése. A szerbek romanjaplaninai offenzívája azonnal megakadt, mihelyt rendes csapatunk megérkeztek. Az első csapás október elsején érte őket, amikor Szrebrenicánál egy teljes szerb zászlőaljat bekerítettünk és elfogtunk. A haditett jelentőségét növelte az a körülmény, hogy az elfogatást fél zászlő-

aljunk, tehát a szerbek erejéhez képest félannyi ember végezte el.

Ugyanekkor súlyos csapást mértünk a montenegróiakra is, akiknek két dandára, a Spuzka-dandár, Vukovics tábornok és a Zecska-dandár, Rajevics tábornok vezetése alatt dél felől Gorazda irányában nyomult előre s élével már közeledett a vasútvonalhoz. A két dandárt csapatunk megállították, mire a montenegróiak igen előnyös magaslati állásban elsáncolták magukat. Itt működő csapatunk a mintegy 10 zászlőaljni montenegróit a bileki győzelemről híres Pongrácz vezérőrnagy vezetése alatt megtámadták. Tüzérségünk bámulatos szabatosága, gyorságunk elszánt rohamai csakhamar meghozták az eredményt: két napig tartó heves harcban megvertük és olyan lendülettel szorongattuk őket, hogy pánikszerűen menekültek vissza Focsán át Montenegroba s emberben való nagy veszteségükön kívül összes tréncsapatukat, magukkal hozott és Boszniában zsákmányolt készleteiket is kezeink között hagyták. A támadó szerb-montenegrói sereg szélső balszárnya meg volt verve.

Nemsokára azután még súlyosabb csapás érte a szerb-montenegrói seregeket. Északi oszlopuk, azaz jobbszárnyuk október első hetében Szrebrenica mellett súlyos vereséget szenvedett s elvesztette egész élelem- és lőszeroszlopát. Mialatt ott álló erőink a szerbek jobbszárnyát üldözve visszaszorították Bajinabastán át Szerbiába, többi csapatunk megtámadták a szerbek főerejét a Romanja planina magaslatain és két napig tartó csatában, kétoldali átkaroló támadással, megverték. A már-már befejezett teljes beke-



Hegyi vontatászlopunk táborhelye Bresgje mellett.

A Képfelvétele.



Hegyi ütegek lőállásban a Drina hegyvidékén.

ritéstől s ezzel egész seregének elfogatásától csak gyors futás által menekült meg Bozanovics tábornok. A megvert szerb sereg Visegrád és Rogatica irányában vonult vissza a Drina felé, amelynek felső szakaszán át betört.

A mi csapataink a Romanja planinán, Szerajevótól 30 kilométernyire sikeresen megkezdett harcot most már ellentámadással toldották meg. Az október 8-ikán elért győzelmet egyelőre üldözési harcok követték, amelyek az ilyen szaggatott hegyvidéken nem lehetnek egységesek, nem egyetlen összefüggő hadműveletbe foglalódnak össze, hanem egymástól különvált kisebb különítmények portyázó előnyomulásának alakjában folynak le. Az ellenség zöme a Romanja planináról a határ felé vivő mokro—rogaticai országúton, Kulán át menekült, miközben utóvédjei állandóan súlyos vereséget szenvedtek. Így a 40-ik honvédhadosztály egyes részei október 12-ikén szétverték négy szerb zászlóalját és sok emberüket elfogták.

A menekülő szerb sereg azonban saját hazájának határaihoz közeledve némi erősítéseket kapott s a pár napos visszavonulás közben megkísérelte, hogy Gosni-Poljenál fel-

tartóztassa utánanyomuló seregünket. Csapataink, melyek egy részének annyi kemény hegyi harc és menetelés után néhány napi pihenőt adtak, október 18-ikán megtámadták ezt az ugyancsak erős hegyi hadállást. Október 19-ikén általánossá vált a harc, amely azután három napon át tartott. Mindkét részről nagy elkeseredéssel és hevességgel küzdöttek. Csapatainknak hegyet hegy után, állást állás után kellett rohammal elfoglalniok, mert a szerbek itt a betörés kedvezőtlen lefolyásának eshetőségére gondolva, még benyomulásuk idején megerősítették a vidéket, hogy úgynevezett felvevő, befogadó hadállásuk legyen visszavonulásuk közben. Harmadnapra azonban vitéz katonáink és tüzérségünk fölénye, melyhez a vezetés kiválósága csatlakozott (itt is két oldalról fenyegettük átkarolással a szerbeket), végre október 21-én ismét gyors visszavonulásra kényszerítette a szerbeket. Ez a 21-iki döntő mérkőzés volt az általában *rogaticai csata* néven ismert diadalmas ütközet, déli harcaink egyik legkiemelkedőbb eseménye. Egy katonatiszt, aki résztvett ezekben a csatákban, ezt írja róla:

»Az osztrák-magyar csapatok, amelyek a rossz terepviszonyoktól s az időjárás viszontag-

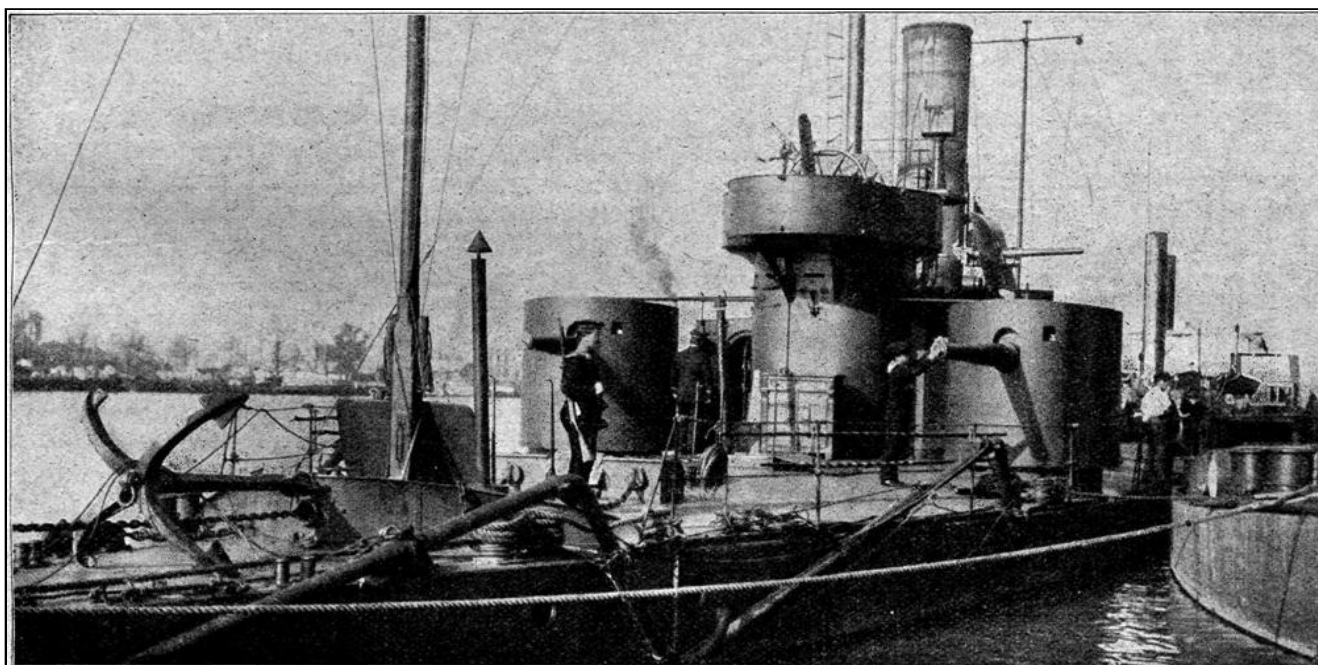
ságaitól egyaránt sokat szenvedtek, bámulatos dolgokat műveltek. Az ütközet napjáig három napon és éjjelen át szakadatlanul zuhogott az eső. Bőrig átáztunk, s mivelhogy az élelmezési oszlopok két nap óta nem bírtak bennünket elérni, nem is voltunk eléggé jóllakva. Hogy mindezek a körülmények csapataink támadó szellemét meg nem bénították, azt bebizonyította október 21-ike. A küzdelem a kora reggeli órákban kezdődött el. Csurgett az eső, mikor az erdőborította és meredek hegyeken golyózápor ellenére feltartóztathatatlanul nyomultunk föl-felé. Szuronnal foglaltuk el a magaslatokat, amelyek közül a legalacsonyabb is 1000 méteren felül volt. Késő éjjelre az ellenség döntően meg volt verve. Az ellenség irtózatosan sok embert veszített, de mi is számos bajtársunkat gyászolhattuk. Foglyok, ágyúk, sebesültek nagy összevisszaságban. Most pihenünk s én írom ezt a jelentést.»

Bozanovics szerb tábornok ennél a második menekülésnél már képtelen volt összetartani seregét. Csapatainak egyik része, a montenegróiak, elvált tőle és Gorazdtól déli irányba futott, másik része pedig ugyancsak több részre szakadva Megjegja—Uszti-pracsán és Visegrádon át menekült. A Drina medrénél azonban megtorlódtak a menekülő hadoszlopok. Csapataink, amelyek négy napon át szakadatlanul üldözték az ellenséget, itt erős utóvédekre akadtak, amelyekkel Bozanovics tábornok a Drinán való átkelést

akarta fedezni. Velikobrdo és Vlasenica magaslati vonalában álló ez utóvédeket október 25-ikén végleg megvertük, a szerbeket és a montenegróiakat minden irányban átkergettük a Drinán, tehát saját területükre szorítottuk vissza.

Nem egészen egy hónap alatt be volt fejezve a győzelmes hadművelet, amellyel fenyegetett déli tartományainkat végleg megtisztítottuk az ellenségtől. A szerbeket, akik már Szerajevó közvetlen környékéig jutottak el, még pedig jelentékeny erővel, itt éppen olyan súlyos vereség érte, mint szerémségi betöréseik során. Embert, ágyút, gépfegyvert, mindenféle hadianyagot annyit veszített ez a *negyedik hadsereg*, hogy kereteit joggal szétromboltaknak vehetjük. S ez a győzelem annyiban jelentősebb a szerémségiéknél, hogy míg ott aránylag szervezetlen betöréssel volt dolgunk, addig itt teljes hadsereggel véghezvitt, komoly stratégiai célzatú, kellemtelen következményekkel fenyegető rendszeres támadást hárítottunk el s hosszú időre lehetetlenné tettük ennek a Szerajevó elleni offenzívának újabb kísérletét.

Egyszerre elhallgattak a szerb vezérkar győzelmi hírei. Néhány nappal előbb még egész hadosztályunk megsemmisítésével kérkedtek, október 26-ikán mégis világszerte olvasták azt a kommunikét, amely Montenegrót okolta a délboszniai véres kudarcért, mondván: »Noha csapataink győztek, mégis kénytelenek



A »Bodrog« monitor.

voltak visszavonulni, mert a montenegróiak vereséget szenvedtek.

Pár napon belül mekkorát változott a szerb hivatalos híradás, mely október 16-ikán még Bozanovics tábornok romanjaplaninai győzelmét kürtölte világgá. Mennyivel bcsületesebb volt a montenegrói jelentés, amely nem a szövetségesét vádolta, hanem az ellenség »túlerejére« hivatkozva elismerte, hogy az »osztrák seregek a szerb-montenegrói sereget tervszerűen bekerítették s ezek csak igen nagy veszteségek árán tudtak menekülni a teljes megsemmisítéstől«. Pétervárra pedig az a jelentés érkezett Cettinjéből, hogy »Boszniába a déli oldalon nem lehet betörni«.

A hírt az orosz kormány pétervári lapjai is közölték, sőt *Mihajlovszky* orosz katonai szakíró a »Russkoje Slovo«-ban fejtegetésével még élesebben rávilágított a délboszniai kudarcra. »A szerbek azt a manővert, hogy a Drinától délre vetettek erős csapatokat, csak későn vették észre — írja a többi között — s a szerb főhadiszállás jelentése szerint csak igen súlyos veszteségek árán tudtak az osztrák seregek szorítójából kiszabadulni, bár az osztrákok még most is üldözik őket.«

Csapataink természetesen nem követték a szerbeket a Drinán túlra, mint az első, az augusztusi hadjárat idején. A kítűzött feladatot megoldották, tovább menniök, Szerbiába behatolniök nem lehetett. Ilyetén rendelkezés szétforgácsolta volna viszonylag gyenge balkáni haderőnket. Hisz Szerbia még e sikerek idején is mellékharc-tér volt, szemben az északi harc-tér óriási hadműveleteivel, s a délboszniai szöglet ennek a mellékharc-térnek is melléktere volt. A győzelmes csapatokat tehát azonnal visszarendelték Észak-Boszniába, ahol ezenközben úgy a Drina, mint a Száva mentén új nagy események indultak meg.

ÚJABB BETÖRÉS A SZERÉMSÉGBE.

A drinamenti és macsvai támadó hadműveleteink ellensúlyozására a szerbek — miután itt eredményt elérni nem bírtak — régi szokásuk szerint megtévesztésre szánt műveletekkel próbálkoztak meg. Szinte azt lehetne mondani, hogy mellékvágányra akarták terelni a mi balkáni vezérletünket a betöréseknek ezzel a rendszerével, azzal a kezdetleges számításával, hátha sikerül elvonni osztrák-magyar csapatokat a Drina—Száva-szöglet főharc-téréről. A délboszniai támadáson kívül szeptember végén újabb betörést rendeztek a

Szerémségbe, még pedig közvetlenül Zimony alatt.

Miközben ugyanis második offenzívánk megkezdődött, Belgrádnál mind a két fél arra igyekezett, hogy a másiknak figyelmét lekösse. Alig múlt el nap a két part között való apró csatározások s az ágyúk súlyos párbeszéde nélkül. Ám szeptember közepe óta, amikor olyan csúfosan kivertük őket a Zimonytól Mitrovicáig húzódó Száva-vonalon át, a szerbek semmifele komolyabb akciót nem kezdtek. A mi részünkről ellenben állandóan igen élénk tevékenység folyt, hogy Belgrádnak és környékének védőit folytonos nyugtalanságban tartsa. Monitoraink állandóan lötték a belgrádi állásokat, megjelentek mindenütt a belgrádi Dunaszakaszon. Sőt szárazföldi csapataink is nem egyszer hajtottak végre olyan műveleteket, amelyek a szerb hadvezetőséget aggodalomban tarthatták Belgrád miatt s így meglehetősen erőket köthettek le annak védelmére. Ilyen művelet volt például szeptember 19-ikén egy gyalogsapatunknak a Dunán való színlelt átkelése Pancsovánál. A gőzhajót útjában előbb »Bodrog«, majd »Szamos« nevű monitorunk védte állandó ágyú- és gépfegyvertűz alatt tartva. A csapat természetesen visszatért Pancsovára, hisz a műveletnek a többször bombázott Pancsova némi mentesítésére csak tüntetés volt a célja. Ezt el is érte.

Ilyetén csetepaték sorát szakította meg hirtelen a szerbek nagyobb vállalkozása. Szeptember 29-ikén éjfélután a zimonyi híd alatt, valamint a Zimonytól nyugatra fekvő Bezanije és Szurcsin községeknél, tehát három oszlopban váratlanul szerb csapatok keltek át a Száván. Egyrésztük behatolt Zimonyba, más részük a várostól nyugatra elsáncolta magát és gyorsan lövőárkokat ásott. Csapataink ismét az első betörés idején annyira bevált módszert követték. Kitértek a szerbek elől s mihelyt a megfelelő segítőcsapatok megérkeztek, rajtukütöttek s rövidesen visszakergették őket a Száván.

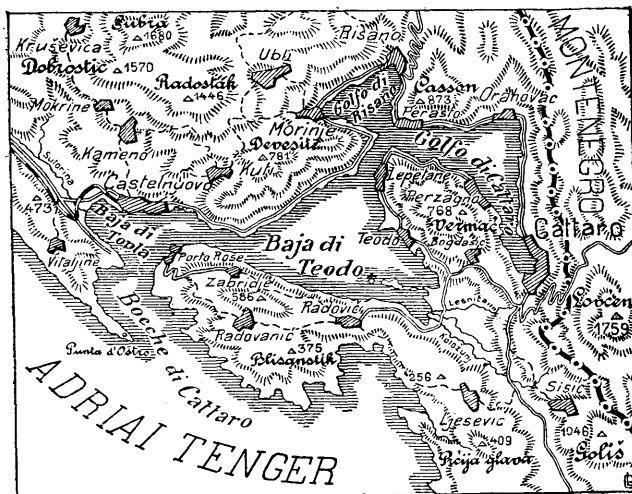
A szerbek ezúttal is aránylag sokat vesztek fogolyban és sebesültben. Különösen a Zimonyban garázdálkodókat érte meglepően támadásunk; olyan hirtelen kellett menekülniök, hogy nemcsak a rablott holmit, dohányt, sőt és kenyeret, hanem saját felszerelésüket is eldobálták s fejükvesztve menekültek vissza a Cigányszigetre. A város utcái október elsején még tele voltak a szerb futás ilyen emlékeivel. »Zimony megszállása« másodízben is csak ábránd maradt Szerbia számára.

TÁMADÁSOK CATTARÓ ELLEN.

A harcászati szempontból teljesen lényegtelen, kizárólag tüntetés és nyugtalanítás céljából, valamint politikai érdekből véghezvitt hadműveletek csoportjába tartoznak azok a támadások is, amelyeket ellenségeink Dalmácia déli vidéke, főképpen Cattaró ellen rendeztek. A tartomány legdélibb csúcsát, a Budua vidékétől a Spizzai-öbölhöz terjedő keskeny s teljesen védhetetlen tengerparti földsávot már a háború kitörésekor kiürítettük, úgy hogy a montenegróiak akadálytalanul megszállhatták azt. Az egyesült angol-francia hajóhad augusztusi megjelenésének a montenegrói vizeken megvolt a jelentősége: megszabadította Montenegrot az általunk kihirdetett tényleges blokádtól. Volt célja annak a támadásnak is, amelyet a francia hajóhad szeptember 1-én intézett a Cattaró kikötőjét fedező erődök ellen. Hisz azonfelül, hogy a hajóhad tüntetően megmutatta jelenlétét s ezzel a mi sokkal gyengébb tengeri erőnköt óvatosságra kényszerítette, esetleg súlyosabb kárt is okozhat s felderítő sikert is érhet el rejtett ütegeink helyének megállapításával. Hogy azonban a szeptember elsején megkísérelt támadás minden irányban való kudarca után újból meg újból megismételték kísérletüket, rendszerint a montenegrói Lovcsen-hegy felől való ágyúzással egyidőben, az katonai szempontból céltalan vállalkozás volt. Igazolják ezt az események is.



Castelluccio látkepe.

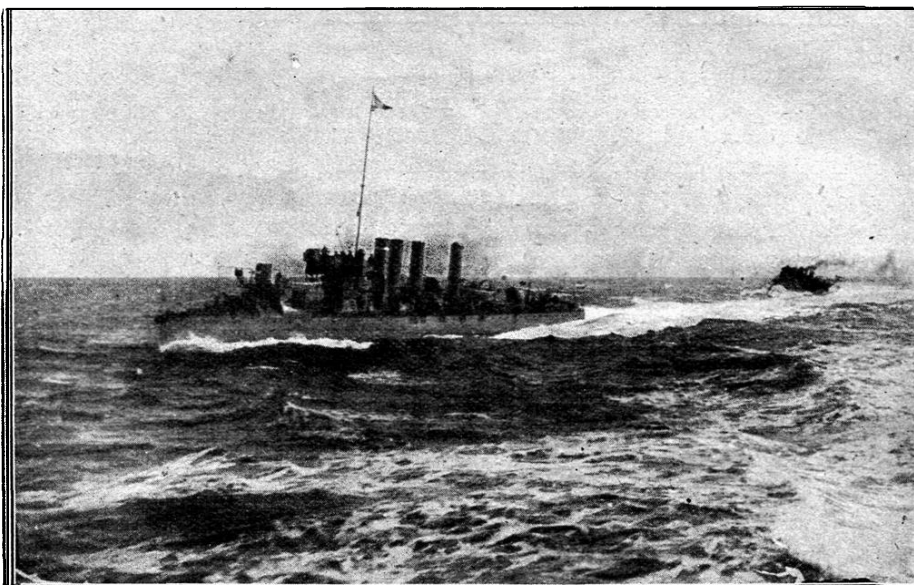
Mérték: 0 2 4 6 8 10 km.
Cattaró és vidékének térképe.

Cattarónak természetalkotta nagyszerű hadikikötője tulajdonképpen három egymásbanyúló külön öbölből áll: egy külső öbölből, amelyet a T alakban kiszélesedő belső öböllel két keskeny szoros köt össze. A szorosok, illetve a két szélső öböl között a víz kiszélesedik, mélyen beszögell a szárazföldre s a Teodói-öblöt alkotja. A külső szűk öböl megközelítését megakadályozza három erőd és több rejtett üteg, melyek között legfontosabb az Ostrofokon levő. Védi a kikötőhöz vezető utat a közeli Castelluccio város Spagennola nevű erődje is, mert ágyúinak tűzvonalaiba esik. A tenger felől tehát ez a hadikikötőnk úgyszólván megközelíthetetlen, annyival inkább, mert a belső öböl s a város az öböl bejáratától légvonalban 37—40 kilométernyire fekszik s így az ismert legjobb hajóágyúklövedékei sem érhetik el, még ha sikerülne is az ellenséges hajóknak az öbölbejáratig jutniok. A tenger felől való támadást csak nagy áldozatok árán lehet megköcskázni.

Könnyebb a támadás a szárazföld felől, ahol a város háta mögött meredeken emelkedik a Lovcsen-hegy óriási tömbje, fenyegetően hajolva szikláival a város fölé. Ez oldalról a várost a San Giovanni erődön

kívül több sziklaerődítés védi. Ellenségeink számításait a Lovcsen-hegység az egész tájékon uralkodó fekvésére, valamint a városnak a montenegrói területbe való beékelte helyzetére alapították. Éppen ezért, mihamarabon megszabadult a montenegrói partvidék a mi hajóhadunk záróvonalától, ellenségeink megkezdték a montenegróiak felszerelését a Cattaró elleni támadásra. Mindenfajta ágyút, köztük 155 milliméteres francia lövegeket, tömegtelen löszert (mindjárt kezdetben 400 tonnányit), repülőgépeket szállítottak partra Antiváriban, Montenegró kikötőjében s azt egyenesen a Lovcsenre továbbították. A szállítások fedezésére szeptember 19-ikén újra bombázták Cattaró külső erődjait, ismét olyan eredménnyel, hogy mindössze egy tüzérünk sebesült meg.

Közben a montenegróiak is megpróbálkoztak ágyúikkal a Lovcsen-hegy felől. Tüzelésük hatástalannak bizonyult. Ellenben a mi ágyúink nem egyszer hallgattatták el a Lovcsen ütegeit. Különösen kellemetlenek voltak nekik a mi repülőgépeink, illetve hidroplánjaink, amelyek gyakran vetettek bombát nemcsak a Lovcsenen levő montenegrói állásokra, hanem Cetinjére,

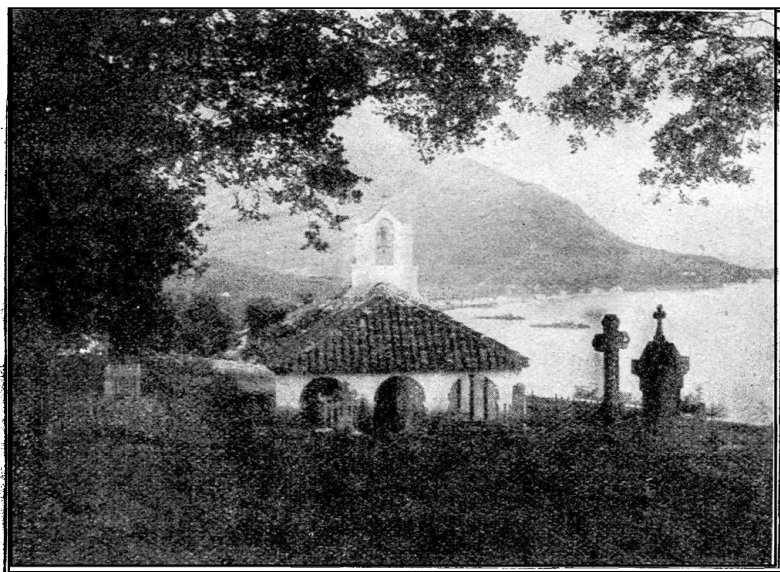


Torpedónaszádjaink visszatérnek Antivári bombázásától. Dr. Kardos Ferenc felvétele.

a fővárosra is. A csatározások közül legnevezetesebb az október 4-iki volt, amikor cattarói külső erődeink a francia hajóhad két cirkálóját eltalálták, úgy hogy súlyos sérüléssel menekülniök kellett, többi erődünk és ütegünk pedig az öbölben állomásozó hadihajókkal együtt a Lovcsenhegyi állásokat bombázta. Ágyúzásunk sikerét maga a francia hivatalos ügynökség, az Agence Havas adta hírül a világnak.

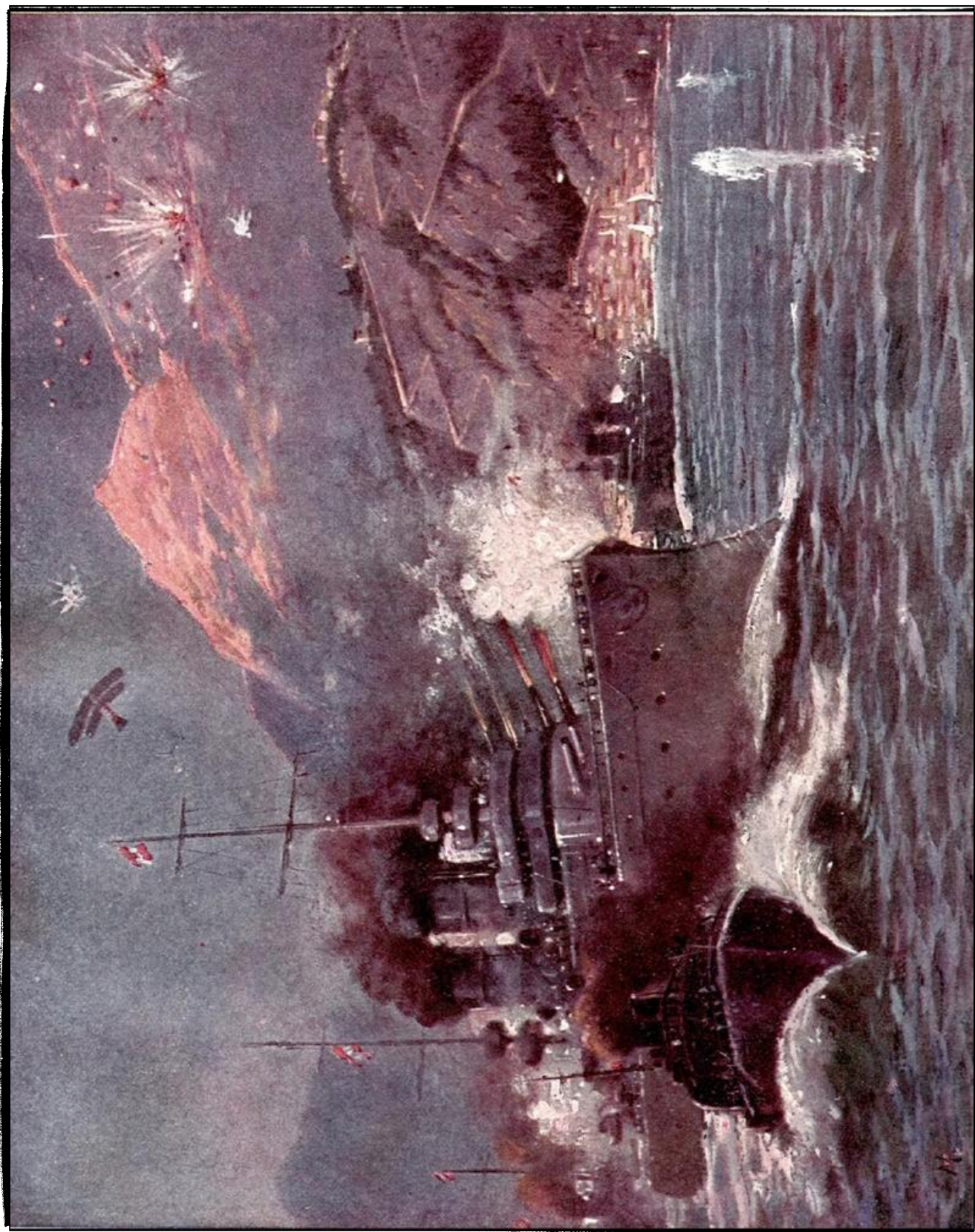
Megisméltódott ez a harc október 10-ikén még nagyobb eredménnyel, mert az erődök és hajók tüzelését ekkor egyik repülőgépünk irányította, mely harc közben állandóan a Lovcsen fölött lebegett s jelezte a találatokat. Sőt gépfegyverével maga is beleszólt a harcba, sok veszteséget okozva a montenegróiaknak.

Mind e tapasztalatok, valamint egy tengeralattjárónk megjelenése a Cattarói-öbölben arra bírta a francia hajóhad parancsnokát, hogy a tenger felől való támadásokat egy időre szüneteltesse. Am éber tengerészetünk azonnal kiaknázta az új helyzetet. Október 17-ikén éjjel egy vakmerő torpedónaszádrajunk behatolt Antivári kikötőjébe és összelötte azokat a készleteket, amelyeket a franciák ott felhalmoztak s részben előző nap raktak ki szállítóhajóikról. A mi torpedónaszádjaink fényszórók világítása mellett összelöttek a raktárakat, a kirakott tüzérségi felszerelést, repülőgépeket és élelmiszereket,



18 Hadihajóink a cattarói belső öbölben.

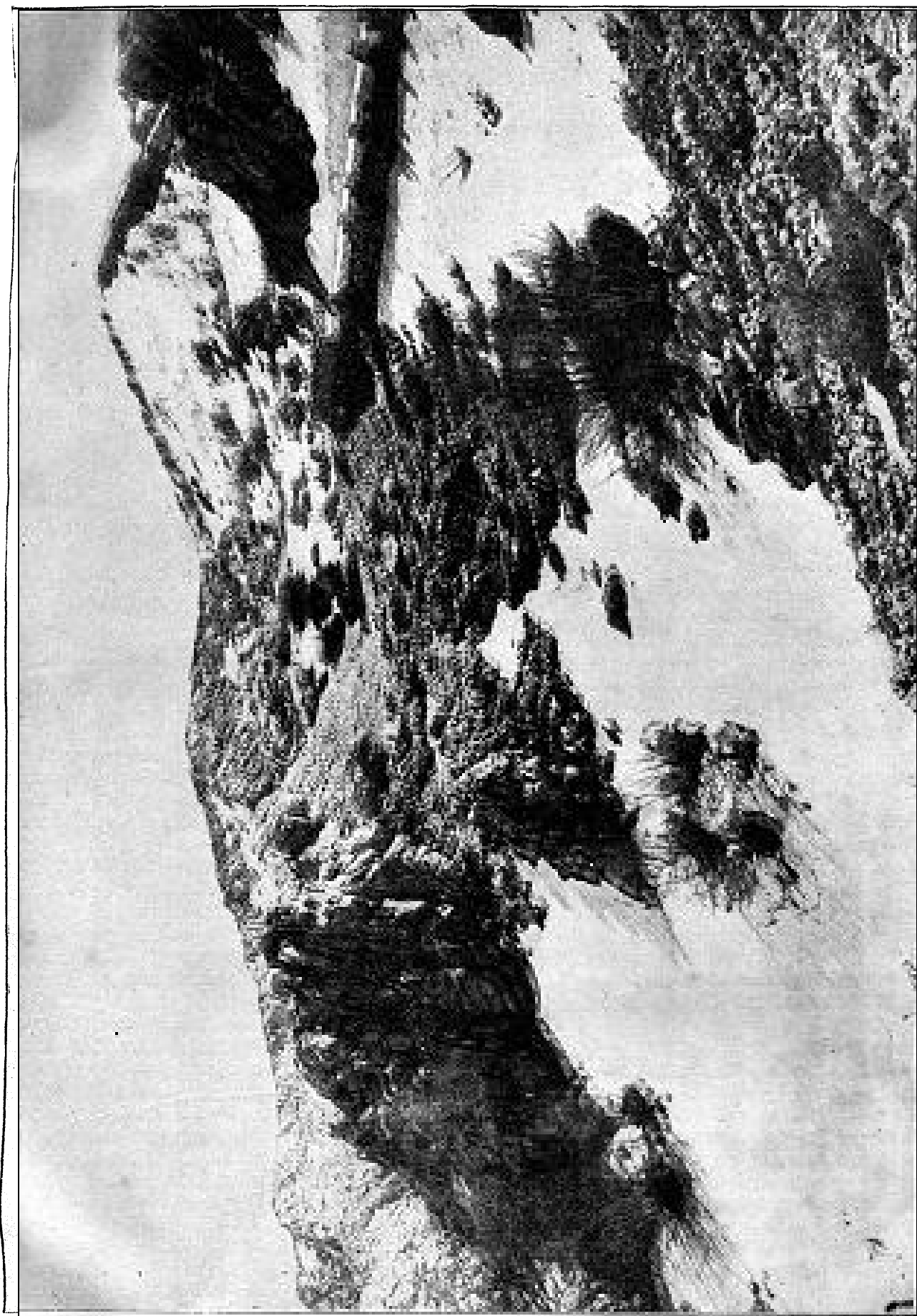
Dr. Kardos Ferenc felvétele.



Minden jog fenntartva.

Osztrák-magyar hadihajók bombázzák a Lovcsen-hegyet.

Az Athenaeum négyszáznegyvenedik száma.



A Lovcsen-hegy. Jobbról a Cattaróból Cettinjébe vezető hegyi műút látható.



Cattaró észak felől nézve.

majd elpusztították az új dróttalan táviróállomást. Mire azután a segítségül hívott francia hajóhad megérkezett, a mieink már visszatértek Cattaróba. Antivári megrohanása teljesen sikerült.

Hasonló ügyességgel használta ki a francia flotta rövid távollétét »Radetzky« nevű csatahajónk, amely október vége felé váratlanul megérkezett Pólából s befutva a Teodói-öbölbe hatalmas ágyúival azonnal megkezdte a tüzelést a Lovcsen ellen. Hogy milyen eredményel, arról érdekesen számol be a »Corriere della Sera« tudósítója, Gino Berri, a harcnak egyetlen idegen tanuja.

»A »Radetzky« — írja — mintegy 13 kilométernyire állott meg a Lovcsen-hegytől, amelynek ágyúi csak 11 kilométernyire hordtak s így a hajót el nem érhatték. A cattarói erődök megfigyelései és a francia lőpor fekete füstgomolyai nyomán azonnal megkezdte a tüzelést, mellyel szemben a hegyen álló montenegróiak és franciák tehetetlenek voltak. A hajó nem tüzelt egyfolytában. Két-három napon át tíz-tizenöt lövést adott le reggelenként s ugyanannyit estefelé. És mégis: milyen eredményt ért el ezzel a kevés lövéssel. Gránátjai

sohasem robbantak hiába. Mindjárt az első reggel a csatahajónak hat-hét lövése szétrombolt egy ütegfedezéket, amelynek elkészítésén hetekig dolgoztak, két lövéssel felrobbantotta a legnagyobb francia ágyúk egyikét, elpusztított egy kisebb löveget, megölt több tüzért s igen sokat megsebesített. Este is nagy károkat okozott a Lovcsen erődítéseiben s ugyanilyen sikerrel folytatta munkáját másnap reggel. A csatahajó egy csapásra ura lett a helyzetnek: teljesen uralkodott a hatalmas Lovcsen-hegyen. A hajótüzérség fölénye a francia ágyúk felett döntő volt és elvitázhatatlan. Válaszul a franciák a hajó helyett Vermác erődjét lövöldözték. Az ellenség erre félelmes választ adott, de a francia parancsnok mégis folytatta a tüzelést, míg azután Nikita király határozott parancsára abba kellett hagynia. Az osztrákok tehát alacsony állásaikból elhallgattatták ellenségeiket s rákényszerítették, hogy Cattaró bombázását a maga előnyös helyéről — talán egyszersmindenkorra — megszüntesse. A nagy vesződséggel elvégzett erődítési munkálatok, az összes erők megfeszítésével odaszállított s a magas sziklákra hurcolt ágyúk, az összes ter-

vek és remények mind füstbe mentek, meg vannak semmisítve.»

Igy ír az olasz újságíró, aki mint hazájának egész közvéleménye, éppen adriai sikereinkre volt féltékeny. Tapasztalatait később megerősítette a »Daily Mail« tudósítója is, aki Grellier francia őrnagy vezetésével járt a Lovcsenen s az ottani ütegeket elpusztítva találta.

Közben a montenegróiak több ízben próbáltak hozzáférkőzni Cattaró városához s az öböl vidékének többi helységéhez, kivált Teodóhoz, a szárazföld felől való gyalogsági támadás útján is. Végül október 20-ika után annyira előnyomultak a város körül levő lövészárkaink ellen, hogy szuronyharcra került a sor, amely elől a montenegróiak s a velük levő franciák vad futással menekültek. Védőcsapataink erre ellentámadást kezdtek s végleg kiszorították az ellenséget a mi területünkről. A cattarói mérkőzés ilyetén kimenetele nagy elkeseredést

keltett Montenegroban s általános csalódást az ántánt köreiben. A Balkánon pedig alaposan megcsappantotta a francia segítség iránti bizalmat, valamint a reménykedést. Hisz a kudarc éppen olyan nagy volt, mint a szárazföldi betörő seregek veresége: a Lovcsen-hegy, a legendás sziklaóriás, le volt győzve, a francia hajóhad tehetetlensége kétségtelen volt. A diadalt vártüzéségünk és haditengerészetünk vívta ki olyan mélyreható módon, hogy Cattarót ezentúl megvíthatatlannak tartották az egész világon. Az ántánt tehát épp az ellenkezőjét érte el annak, amit tervezett: a semlegesek megfélemlítése helyett maga vesztett tekintélyéből előttük, főképpen a Balkánon. S ha volt állam, mely ellenségeinkkel akart tartani — ilyen volt elsősorban Olaszország —, annak egyelőre elment a kedve az ántánthoz való csatlakozástól.



Radetzky nevű csatahajónk bombázza a Lovcsent.